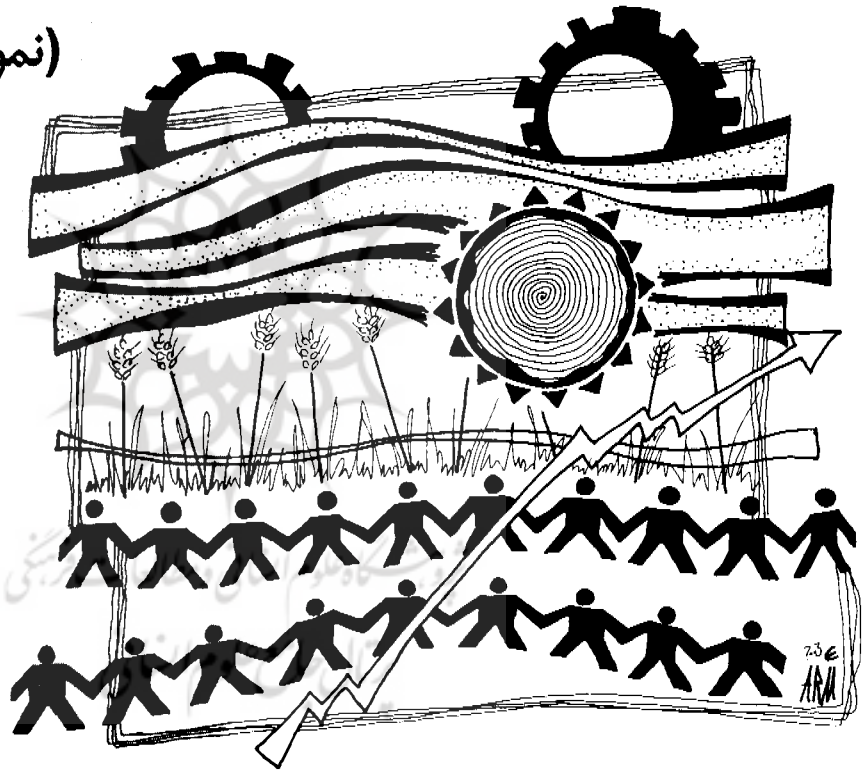

راهکارهای افزایش اشتغال بخش کشاورزی در مناطق خشک و نیمه خشک کشور

در گیر و دار مسائل مختلفی که ذهن مسئولان جامعه را به خود مشغول داشته بدون تردید بیکاری از دغدغه‌های خاطر اساسی به حساب می‌آید و همگی در اندیشه راه‌های حل این معضل اجتماعی هستند. بخش کشاورزی در این میان می‌تواند با جذب نیروهای تازه نفس که به بازار کار وارد شده‌اند کمک مساعدی در این زمینه باشد که البته در هر منطقه و استان باید جاهای خالی و فضاهای اشتغال‌زایی آنجا کشف و به کار گرفته شود. نویسنده مقاله حاضر با تلاش قابل ستایشی موضوع را در استان یزد که توان کشاورزی چندانی هم ندارد مورد بررسی قرار داده و راه کارهایی نیز پیشنهاد کرده که ملاحظه خواهید کرد. ایکاش صاحب نظران و اندیشمندان در سایر مناطق نیز دست به کار شوند و با یافتن راه حل‌های مناسب و عملی، کمک کنند تا بلکه بتوانیم غول بیکاری را به زانو درآوریم.

سردبیر

(نمونه موردی؛ استان یزد)

تحقیق و تدوین:

محمد صالحی فرد؛ کارشناس ارشد

جغرافیا و برنامه ریزی شهری

چکیده

ضرورت توجه به بخش کشاورزی بعنوان موتور محرکه بخش صنعت، تأمین کننده مهم‌ترین نیاز انسان یعنی مواد غذایی، ایجاد فرصتهای شغلی و ... بازنگری نوینی را در این بخش بعنوان مبنای دستیابی به هرگونه توسعه بویژه پایدار می‌طلبد. در این میان مناطق خشک و نیمه خشک کشور با بیش از دوسوم مساحت کشور، دارای معضلات و مشکلات فراوانی در این بخش می‌باشند. در این مقاله ضمن توجه به نارسائی‌های موجود در بخش کشاورزی مناطق خشک، مدلها، استراتژیها و راهکارهایی در جهت بهبود وضعیت کمی و کیفی محصولات، تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی این مناطق بیان شده است؛ زیرا بهبود ویژگیهای ساختاری در بخش کشاورزی رابطه مستقیمی با افزایش فرصتهای شغلی در این بخش دارد. در این تحقیق استان یزد بعنوان نمونه از حیث ویژگیهای انسانی شاغل در بخش کشاورزی، مورد بررسی قرار گرفته و در پایان راهکارهایی متناسب با ویژگیهای محیطی و اقلیمی جهت افزایش اشتغال نوین در این مناطق ارائه شده است که می‌تواند بعنوان یک الگو و مدل جهت رفع چالش‌های موجود در بخش کشاورزی سایر استانهای بیابانی و کویری کشور در جهت افزایش ظرفیت اشتغال مبنای نظر قرار گیرد.

روستایی را پی گیریم. زیرا برای افزایش اشتغال در بخش کشاورزی بویژه در مناطق خشک و نیمه خشک که شرایط محیطی نیز حالتی مساعد و سازگار ندارد، عمران روستایی امری حیاتی می‌نماید. از دیدگاه کنفرانس بانک جهانی، عمران روستایی عبارتست از استراتژی اصلاح وضع اقتصادی و اجتماعی گروههای خاصی از مردم که قشرهای فقیر جامعه به شمار می‌روند. هدف عمران روستایی نوکردن جامعه روستایی و خارج کردن آن از حالت انزوا و پیوند دادن آن به بخش‌های مدرن اقتصاد ملی است (۶).

نگارنده در این مقاله سعی کرده ضمن بررسی مختصر ویژگیهای طبیعی و اقلیمی مناطق خشک و نیمه خشک و ارزیابی و تحلیل معضلات بخش کشاورزی در این مناطق، که ارتباط مستقیمی با وضعیت اشتغالزایی این بخش دارد، راهکارهای بهبود ساختار اشتغالزایی و بهبود کمی و کیفی تولیدات کشاورزی را در این مناطق بررسی کند.

۱- شرایط طبیعی، ویژگیهای اقلیمی و وضعیت خاکی در مناطق خشک:

عموماً در تعریف علمی مناطق خشک از معیار بارندگی یا حجم

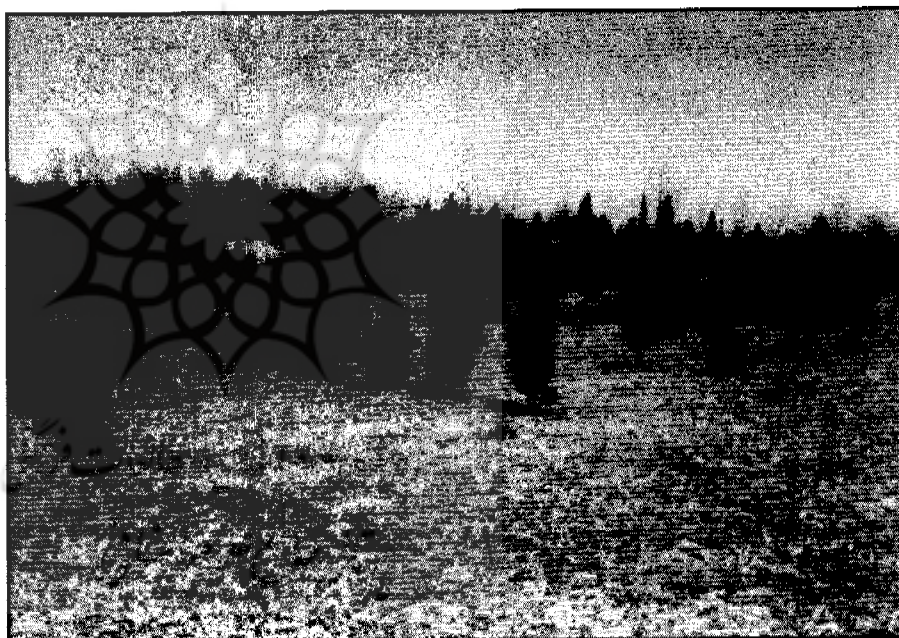
تبخیر و یا وضعیت پوشش گیاهی استفاده می‌شود. در این میان شاید بهترین معیار برای تعیین درجه و میزان خشکی در یک منطقه، محاسبه نیاز آن منطقه به آب یا مقدار تبخیر و تعرق بالقوه آن منطقه در

برای افزایش اشتغال در بخش کشاورزی بویژه در مناطق خشک و نیمه خشک که شرایط محیطی نیز حالتی مساعد و سازگار ندارد، عمران روستایی امری حیاتی می‌نماید. از دیدگاه کنفرانس بانک جهانی،

عمران روستایی عبارتست از استراتژی اصلاح وضع اقتصادی و اجتماعی گروههای خاصی از مردم که قشرهای فقیر جامعه به شمار می‌روند. هدف عمران روستایی نوکردن جامعه روستایی و خارج کردن آن از حالت انزوا و پیوند دادن آن به بخش‌های مدرن اقتصاد ملی است

تقاضای روزافزون برای مواد غذایی و همچنین اهمیت موادخام کشاورزی به عنوان زمینه رشد صنعت و نقش فرآورده‌های کشاورزی در صادرات کشور و ... از مهمترین دلایل توجه به روستا و کشاورزی در هرگونه برنامه‌ریزی است (۱). عبارت دیگر توسعه کشاورزی از مهمترین مسائلی است که اقتصاد و اجتماع کشور با آن روبروست. در شرایط ایران، بخاطر اهمیت بخش دهقانی و روستایی و نیز بخاطر نوع ترکیب فعالیتها در سطح بخشهای اقتصادی، اتخاذ هر نوع الگوی توسعه اقتصادی و اجتماعی مستلزم نیل به درجاتی از توسعه و پیشرفت در کشاورزی است تا هماهنگی لازم برای تحقق یک رشد اقتصادی ثمربخش و موزون فراهم شود (۲).

بهر حال باید پذیرفت که وسعت ایران و تنوع در پارامترهای مختلف از جمله اقلیم، منابع آب، جنس خاک، منابع معدنی، پوشش گیاهی و از سوی دیگر کارکردهای متفاوت انسانی و سرمایه‌گذاریهای ملی در جای جای این سرزمین، سبب تنوع در بهره‌وریهای اقتصادی و پراکنش جمعیت گردیده است (۳). از سوی دیگر با توجه به روابط متقابل شهر و روستا که عموماً در ایران بصورت یکسویه و به نفع شهر است، لزوم توجه عمیق به تمامی زیربخش‌های اقتصادی مناطق

روستایی کشور احساس می‌شود. تضييع حق روستاها موجب ناتوانی اقتصاد این بخش در نگهداشت نیروهای فعال و کارایی آن گردیده که به تنهایی سرمایه انسانی را به طور فزاینده‌ای از روستاها گرفت و به رشد بی‌رویه و هدایت نشده شهرها دامن زد (۴).

هرچند تولید در بخش کشاورزی از نظر تاریخی دارای قدمت و اهمیت است اما کلید مکانیسم‌های اقتصادی دوره معاصر، به وسیله شناخت اشکال و موقعیت توسعه تولیدات صنعتی فراهم شده است (۵).

بنابراین برای آنکه بخش کشاورزی بتواند تولیدات لازم را برای بخش صنعت فراهم کند لازم است با نگرش نوین، بحث عمران

- مهاجرت شدید نیروی فعال و بویژه تحصیلکردگان رشته‌های مرتبط با کشاورزی و نبود یا کمبود نیروهای متخصص در این زمینه و در برخی موارد عدم بکارگیری نیروهای موجود.
- عدم سرمایه‌گذاری در بخشهای پژوهشی و تحقیقی بخش کشاورزی مناطق خشک جهت انجام اقدامات مورد لزوم برای بهره‌برداری مطلوب و کارآمد از تمام پتانسیل‌ها و توانمندیهای مناطق خشک.
- نبود طرح جامع و کامل پتانسیل‌سنجی و بررسی توانمندیهای (قابلیت‌ها) اراضی زراعی در مناطق خشک.
- عدم استفاده از علم مهندسی ژنتیک جهت استفاده از گونه‌های گیاهی سازگارتر با شرایط طبیعی مناطق خشک.

یک دوره معین است. در یک منطقه وسیع، منبع رطوبت اساسی خاک فقط آب بارش است. بنابراین از مقایسه ساده بین بارش و تبخیر و تعرق بالقوه می‌توان درجه خشکی را تعیین کرد (۷). شاید به زبان ساده خست طبیعت شاخص عامیانه مناطق خشک باشد. شاخص مهم دیگر در شناسایی مناطق خشک، شور و قلیایی بودن و کویری شدن اراضی و خاکها در این مناطق است. در مجموع دو دسته عوامل طبیعی شامل تاثیر عوامل شیمیایی و ژئوشیمیایی، انتقال یا تجمع نمک به وسیله آبهای جاری سطحی، انتقال املاح بوسیله باد، گردش بیولوژیکی (حیاتی) نمک، تاثیر آب و هوادر تجمع املاح در خاک، تاثیر ناهمواری در تجمع املاح در خاک و ... و یا تحت تاثیر عوامل غیر طبیعی بویژه فعالیت‌های انسانی چون آبیاری زمین زراعی با آب شور، پخش کردن آبهای شور در سطح مراتع، از بین بردن پوشش گیاهی، دادن کود شیمیایی و حیوانی شور به زمین زراعی، آتش زدن گیاهان یا بقایای گیاهان، دادن خاک آوارشور به زمین، استفاده از خاک نیکا و ... است (۸).

با توجه به اینکه عموماً کشاورزی در ایران و بویژه در مناطق خشک و نیمه خشک از نوع سنتی و یدی است و در ساختار سنتی نیز ویژگیهای محیطی (بالاخص بارندگی و خاک) نقش حیاتی دارند، بنابراین ضرورت دارد تحقیق و کاوش در خصوص راههای استفاده از اراضی شور یا رو به شور شدن و روشهای بهینه استحصال منابع آبی (با توجه به فقر و کمبود آب) انجام شود. زیرا افزایش مساحت و سطح زیرکشت و افزایش راندمان در هکتار و افزایش تولید، بدنبال خود افزایش مستقیم یا غیرمستقیم اشتغالزایی را در بخش کشاورزی در پی دارد.

۲- معضلات و مشکلات بخش کشاورزی در مناطق خشک:

در یک نگاه کلی مهمترین مشکلات و نارسائی‌های بخش کشاورزی در مناطق خشک عبارتست از:

- فقر منابع طبیعی بویژه میزان بارندگی و منابع آبی و وضعیت نامناسب خاک
- نامشخص بودن مکانیسم برنامه‌ریزی و غیر مسئولانه بودن و عدم توجه و آگاهی مسئولین و مدیران بخش‌های ذیربط در خصوص نیازمندیها و تنگناهای بخش کشاورزی در مناطق خشک.
- عدم سرمایه‌گذاری مطلوب و بهینه، عدم بکارگیری طرح آمایش سرزمین کارآمد و توزیع نامتعادل فضایی در سطوح منطقه‌ای و ناحیه‌ای در مناطق مربوطه بویژه در بخش کشاورزی
- درآمد پائین روستائیان به دلایل عدیده، از جمله ریسک‌پذیری کشاورزی سنتی و پائین بودن نرخ محصولات کشاورزی، فقدان بیمه محصولات کشاورزی و خرید تضمینی، بالا بودن ضایعات و راندمان کم محصول، محدود بودن اراضی زراعی مرغوب، پرداخت بهره‌های سنگین بانکی یا بهره نزول خواران و سلف‌خران و ...
- کم‌کاری و بیکاری فصلی و محدودیت ظرفیت اشتغالزایی در بخشهای صنعتی و خدماتی روستایی که فشار مضاعفی را به بخش کشاورزی وارد می‌کند.

با توجه به اینکه عموماً کشاورزی در ایران و بویژه در مناطق خشک و نیمه خشک از نوع سنتی و یدی است و در ساختار سنتی نیز ویژگیهای محیطی (بالاخص بارندگی و خاک) نقش حیاتی دارند، بنابراین ضرورت دارد تحقیق و کاوش در خصوص راههای استفاده از اراضی شور یا رو به شور شدن و روشهای بهینه استحصال منابع آبی (با توجه به فقر و کمبود آب) انجام شود. زیرا افزایش مساحت و سطح زیرکشت و افزایش راندمان در هکتار و افزایش تولید، بدنبال خود افزایش مستقیم یا غیرمستقیم اشتغالزایی را در بخش کشاورزی در پی دارد.

عدم بکارگیری تجربیات موفق سایر کشورها در زمینه راههای استحصال بهینه از آب و خاک در مناطق خشک.

۳- استراتژیها، سیاستها و راهکارهای بهبود ساختار کشاورزی در مناطق خشک و نیمه خشک

- تغییر بنیادی و اساسی در ساختار بخش کشاورزی سنتی به کشاورزی مکانیزه و نوین جهت افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی
- سازماندهی و مکان‌یابی مطلوب جهت بازار محصولات کشاورزی و اتخاذ تدابیر حمایتی، تأمین خسارات، و زیانهای وارده، بیمه محصولات کشاورزی، قیمت‌گذاریهای عادلانه و تضمین خرید

- استقرار صنایع وابسته به کشاورزی (بویژه صنایع تبدیلی)، گسترش صنایع روستایی و صنایع دستی و فعالیتهای مرتبط جهت افزایش ارزش افزوده فرآورده‌های کشاورزی و رونق بیشتر اقتصاد مناطق خشک و نیمه خشک.

- برنامه ریزی هماهنگ و منسجم شهر و روستا به صورت توأمان و تاکید بر نقش کلیدی بخش کشاورزی در ایجاد و گسترش اشتغال در مناطق مذکور (۹).

- اصلاح، احیاء و آباد کردن انواع خاکها در مناطق خشک کشور از طریق تکنولوژی و علوم نوین و استفاده از متخصصان فن که عامل مهمی در افزایش سطح اراضی زراعی و به تبع آن افزایش تعداد

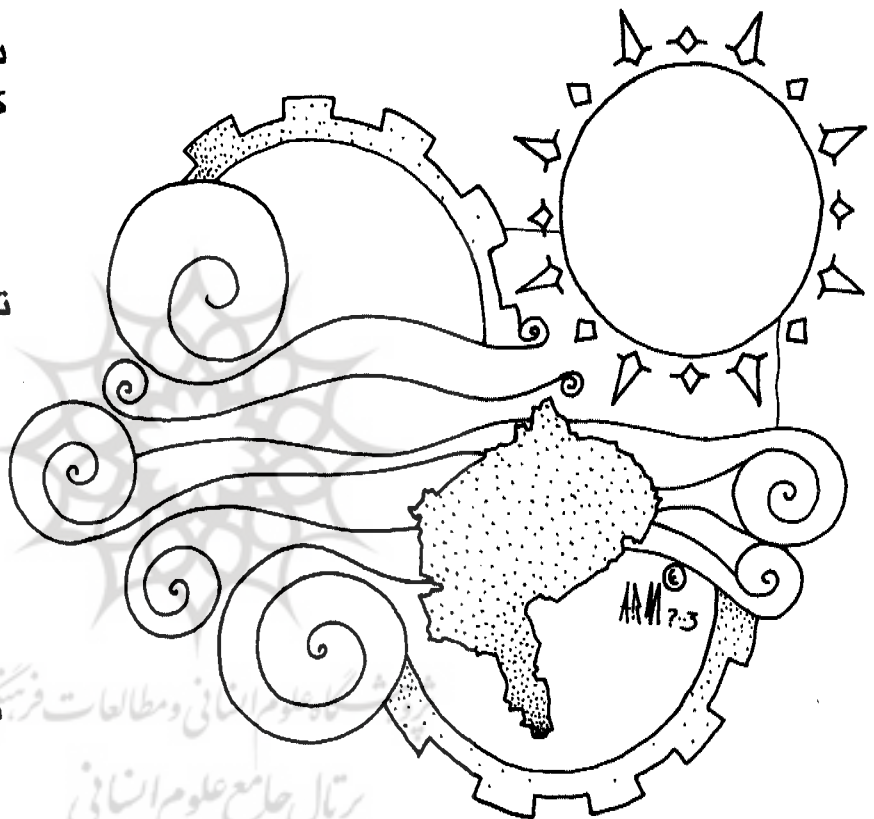
- استفاده از آبیاریهای سنتی در فلات ایران بویژه متناسب با شرایط مناطق خشک و نیمه خشک (مانند آبیاریهای قناتی، آبیاری سیل بندی، آبیاری استخری، آبیاری کوزه‌ای، آبیاری کولی، آبیاری پاکوبی و ... (۱۲).

- سرمایه گذاری بر روی نهاده‌های تولید بویژه آب، خاک و نیروی انسانی، سرمایه گذاری بر روی کشاورزان بعنوان موتور محرکه بخش کشاورزی و تاکید بر بهبود ساختار حمل و نقل و راههای انتقال محصولات کشاورزی در مناطق خشک.

- استفاده از تکنیک‌های جمع آوری آب باران (رواناب‌ها) و استفاده از تجربه سایر کشورها در این زمینه (۱۳).

- استفاده از علوم مرتبط با کشاورزی مثلاً اقتصاد کشاورزی،

در مناطقی که امکان توسعه کشاورزی از طریق بهبود و ارتقاء بهره‌وری از منابع موجود وجود دارد، تشکیل شرکتهای مختلف در زمینه تولید محصولات کشاورزی و دامی متناسب با ساختار طبیعی حاکم می‌تواند بسیار مفید باشد. در این زمینه انجام سرمایه‌گذاری خصوصی و بویژه فعالیتهای تعاونیها از طریق حمایت سازمان تعاون، بانک کشاورزی و ... ضرورت می‌یابد.

شاغلان است (۱۰).

- تاکید بر توسعه تمام فعالیتهای کشاورزی از طریق افزایش سرمایه‌گذاریها، تلفیق زراعت و دامداری، فشرده کردن هرچه بیشتر کشت در اراضی آبی، ایجاد نظامهای مناسب بهره‌برداری، یکپارچگی اراضی و ...

- استفاده از راههای جلوگیری از پیشروی آبهای شور و کنترل آن مانند کم کردن میزان پمپاژ یا برداشت از آبهای زیرزمینی، تقویت آبهای زیرزمینی از طریق تزریق کردن و نفوذ آب شیرین، کم کردن سرعت و پائین بردن سطح آب شور از طریق احداث سد آبی زیرزمینی، مدیریت و کنترل صحیح و همچنین شناخت کامل منابع آب زیرزمینی به منظور جلوگیری از شور شدن آنها و ... (۱۱).

جغرافیای کشاورزی، منابع طبیعی، جغرافیای خاکها، مهندسی نباتات، اصلاح و زراعت و ... و انجام سرمایه‌گذاری در بخش پژوهش و تحقیق.

۴- بررسی وضعیت اشتغال در بخش کشاورزی استان یزد

در ادامه بحث، استان یزد بدلیل مختلف از جمله تطابق با موضوع مورد بررسی، بعنوان نمونه انتخاب و ساختار کشاورزی این استان از دیدگاه اشتغال مورد بررسی قرار می‌گیرد (۱۴).

استان یزد با مساحتی حدود ۷۳۴۶۷ کیلومترمربع در حاشیه کویر مرکزی کشور واقع شده و دارای ۷ شهرستان، ۱۴ بخش، ۱۶ شهر، ۳۹

جدول شماره (۱): ترکیب اشتغال کشاورزی شهرستانهای استان یزد (۱۶)

نام شهرستان	تعداد شاغلان کشاورز ساکن در شهر	تعداد شاغلان کشاورز ساکن در روستا	جمع شاغلان بخش کشاورزی هر شهرستان	نسبت از کل شاغلان کشاورزی استان (درصد)
ابركوه	۶۶۱	۲۹۰۹	۳۵۷۰	۱۱/۸
اردكان	۹۳۲	۱۷۲۷	۲۶۵۹	۸/۷
بافق	۴۷۶	۱۰۶۴	۱۵۴۰	۵
تفت	۷۶۷	۵۹۶۸	۶۷۳۵	۲۲/۱
مهریز	۲۷۱۲	۵۲۷۴	۷۹۸۶	۲۶/۱
میبد	۹۱۵	۶۷۷	۱۵۹۲	۵/۲
صدوق	۳۹۰	۱۰۶۵	۱۴۵۵	۴/۷
یزد	۳۰۸۳	۱۹۷۷	۵۱۶۰	۱۶/۵
جمع	۹۹۳۶	۲۰۶۶۱	۳۰۵۹۷	۱۰۰

دهستان و ۱۱۴۴ آبادی دارای سکنه می باشد. همچنین بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۷۵ از کل جمعیت ۷۵۰۷۶۹ نفری استان، ۵۶۴۲۳۳ نفر شهرنشین (۷۵/۱۵ درصد) و ۱۸۶۵۳۶ نفر روستایی (۲۴/۸۵ درصد) بوده اند. همچنین در این سال ۴۲۹۰۰۰ نفر از جمعیت شهری (۷۶ درصد) و ۱۲۵۰۰۰ نفر از جمعیت روستایی (۶۷ درصد) باسواد بوده اند. بنابراین در نگاه اول بنظر می رسد فزونی بسیار جمعیت شهری بر جمعیت روستایی در این استان، نقش بخش کشاورزی را در تأمین نیازهای غذایی، موادخام بخش صنعت، نیروی کار بخش های صنعت و خدمات، سرمایه اولیه و ... بیشتر نمایان می کند.

اصولاً بخشی از نیروی انسانی موردنیاز در توسعه صنعت، خدمات و بازرگانی از مازاد نیروی انسانی بخش کشاورزی تأمین می شود. از سوی دیگر اغلب کشاورزان استان (بیش از ۸۰ درصد) مالک آب و

۴.۱. نیروی کار کشاورزی
کشاورزی در استان یزد بدلالی چون: متکی بودن کشاورزی به

نام شهرستان	درصد زنان شاغل در بخش کشاورزی هر شهرستان	تعداد زنان شاغل در بخش کشاورزی هر شهرستان (نفر)	درصد از کل تعداد شاغلان بخش کشاورزی استان
ابركوه	۱/۱	۴۰	۰/۱۳
اردكان	۴	۱۰۶	۰/۳۴
بافق	۱۵	۲۳۲	۰/۷۵
تفت	۱۳/۸	۹۲۹	۳/۰۳
مهریز	۸/۹	۷۰۹	۲/۳۱
میبد	۰/۲۵	۴	۰/۰۱۳
یزد	۳/۷	۲۴۳	۰/۷۹
جمع	۷/۴	۲۲۶۳	۷/۳۶۷

مسکن در سال ۱۳۷۵ از کل ۳۰۵۹۷ نفر شاغل استان در بخش کشاورزی، ۹۹۳۶ نفر (۳۲۱۵ درصد) کشاورز شهرنشین و ۲۰۶۶۱ نفر (۶۷/۵ درصد) کشاورز روستائین بوده‌اند.

۴-۲- وضعیت اشتغال زنان استان در بخش کشاورزی:

بر اساس نتایج سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ حدود ۷۱۴ درصد شاغلین بخش کشاورزی را در استان زنان شاغل تشکیل می‌دهند (معادل ۲۲۶۳ نفر) که این نسبت در شهرستانهای استان بشرح ذیل است:

البته زنان بویژه در روستاها علاوه بر خانه‌داری در کارهای کشاورزی بویژه کارهای جنبی و تهیه فرآورده‌های غذایی، صنایع دستی و ... نیز فعالیت ارزشمندی دارند اگرچه در آمارها بعنوان شاغل در بخش کشاورزی لحاظ نمی‌شوند.

۴-۳- ارزیابی سطح زیرکشت و نسبت شاغلین

بر اساس آمار کشاورزی در سال زراعی ۷۷-۱۳۷۶ مساحت کل اراضی زیرکشت استان ۱۰۸۲۴۳ هکتار بوده که به تفکیک شهرستان در جدول شماره ۳ ملاحظه می‌شود.

توضیح:

مآزاد شاغلان بخش کشاورزی شهرستان یزد عمدتاً مربوط به سکونت تعدادی از شاغلین کشاورزی شهرستانهای دیگر استان در این شهرستان است.

۵- راهکارهای افزایش اشتغال در بخش کشاورزی مناطق خشک و نیمه خشک

با توجه به اینکه استان یزد بعنوان یک نمونه در این پژوهش لحاظ شده است، بنابراین راهکارهای توسعه اشتغال در این استان می‌تواند مبنای نظر سایر استانهای کشور باشد. این راهکارها عبارتند از:

۵-۱- تشکیل شرکتهای خدماتی فنی، نظارتی و مشاوره‌ای برای بهبود مدیریت:

البته تشکیل این گونه شرکتهای نیازمند تصویب مقررات و قوانین موردنیاز می‌باشد. در این شرکتهای محور اشتغال بر بکارگیری نیروهای فارغ‌التحصیل رشته‌های مختلف کشاورزی است. تشکیل این شرکتهای با توجه به نیروی تحصیلکرده آماده بکار مورد توجه قرار گرفته لیکن تاکنون نظام و تشکیلات منسجم آن

زمین هستند لذا نیروی مآزاد کشاورزی جذب شده در صنعت و خدمات غالباً موقعیت و مالکیت کشاورزی خود را همچنان حفظ کرده‌اند. بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۷۵، حدود ۳۰۸۳ نفر در محدوده شهری یزد دارای شغل کشاورزی بوده که بخشی از این تعداد مشمول شرایط خاص اشاره شده در فوق می‌باشند و غالباً در بخشهای خدمات فعالیت دارند، ضمن آنکه به فعالیت کشاورزی نیز اشتغال دارند.

۴-۱-۱- شاغلین بخش کشاورزی

معمولاً کشاورزی شامل فعالیتهایی چون زراعت، باغداری، مرغداری، دامداری، پرورش گل و گیاه، پرورش ماهی و ماهیگیری، مرتعداری، پرورش کرم ابریشم، پرورش ماکیان، پرورش زنبور عسل و ... می‌شود (۱۵).

با توجه به تعریف یاد شده، بر اساس سرشماری عمومی نفوس و

جدول شماره (۳): سطح زیرکشت کشاورزی استان به تفکیک شهرستانها (۷۷-۱۳۷۶)

نام شهرستان	سطح زیرکشت (هکتار)	نسبت سطح کشت به کل	نسبت شاغلین به کل
ابرقوه	۱۷۲۵۳	۱۵/۹	۱۱/۸
اردکان	۱۰۴۳۴	۹/۶	۸/۷
بافق	۱۰۴۷۱	۹/۷	۵
تفت	۱۶۱۱۰	۱۴/۹	۲۲/۱
مهریز	۳۶۳۶۶	۳۰/۵	۲۶/۱
میبد	۵۶۰۹	۵/۲	۵/۲
صدوق	۵۹۲۴	۵/۵	۴/۷
یزد	۶۰۷۶	۵/۶	۱۶/۵
	۱۰۸۲۴۳	۱۰۰	۱۰۰

مشخص نگردیده است که اگر بخواهیم به تعداد شاغلان در این بخش بیفزاییم لزوماً در مدت زمانی اندک باید به رفع چالش‌ها در این زمینه پردازیم.

۵-۲- تشکیل شرکت‌های خدمات اجرایی:

این گونه شرکتها در انجام امور مبارزه با آفات نباتی، انجام آزمایشات و مطالعات خاکشناسی، ارائه خدمات مکانیزاسیون، تهیه و توزیع نهاده‌های کشاورزی (بذر، کود، سم) تهیه و اجرای تأسیسات آبرسانی، سیستم‌های آبیاری و ... قابل تشکیل بوده و تاکنون تعداد کمی تشکیل شده‌اند و در حقیقت توسعه کشاورزی پایدار در مناطق خشک و نیمه خشک در گرو ایجاد چنین تشکیلاتی خواهد بود و نتیجه عملی آن ارائه و توسعه تکنولوژی پیشرفته، ترویج اصول نوین کشاورزی و ارائه خدمات فنی مطلوب خواهد بود. در استان یزد سطح قابل پوشش این شرکتها در یک برنامه میان مدت (۵-۸ ساله) تا ۶۰ درصد سطح اراضی کشاورزی استان قابل پیش بینی است.

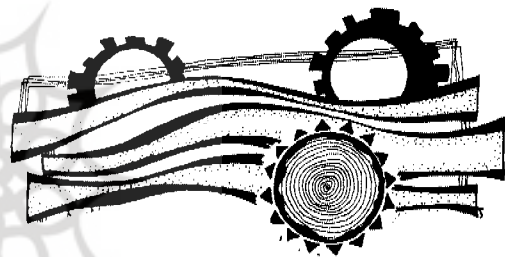
۵-۳- تشکیل واحدهای تولیدی و محصولات گلخانه‌ای:

با توجه به اینکه هر ۱۰۰۰ متر مربع زمین کشاورزی از نوع پدیده گلخانه‌ای می‌تواند برای ۳ نفر اشتغالزایی کند، ضرورت توجه به این سیستم در جنبه‌های تولیدی کشاورزی اهمیت می‌یابد (مزیت دیگر کاهش سرمایه‌گذارها با رونق این سیستم است که دارای بهره‌وری و بازده بیشتر نیز می‌باشد). البته نیروی انسانی مورد نیاز این فعالیت بایستی دارای مهارتها و تخصص‌های لازم بوده و تلفیقی از نیروهای شاغل و نیروهای جدید خواهد بود.

۵-۴- تشکیل موسسات و شرکتها (خصوصی-تعاونی) در تولید محصولات کشاورزی و دامی خاص:

در مناطقی که امکان توسعه کشاورزی از طریق بهبود و ارتقاء

در جهت رفع بیکاری و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی ضرورت دارد تا مسئولان و برنامه‌ریزان اقتصادی کشور نگاه تازه‌ای را به بخش کشاورزی داشته باشند و تمامی راهکارهای ارائه شده از سوی کارشناسان را در جهت حل چالش‌های موجود بررسی و ارزیابی کنند. اگرچه محدودیت‌های محیطی و طبیعی بسیاری را در ایران زمین شاهدیم اما جلوگیری از خیل عظیم مهاجران روستایی و پیامدهای زیانبار ناشی از آن، ضرورت تقویت ساختارهای مختلف در این بخش را می‌طلبد.

جدول شماره (۴): پیش‌بینی فرصت‌های شغلی در بخش کشاورزی استان یزد در افق ۱۳۸۲

تعداد اشتغال‌های جدید (فرصت‌های شغلی جدید)	ظرفیت و اشتغالزایی جدید هر فعالیت (نفر)	تعداد	نوع فعالیت	موضوع فعالیت
۱۷۵	۷	۲۵	تعاونی-خصوصی	خدمات فنی-مشاوره‌ای
۸۴۰	۱۲	۷۰	تعاونی-خصوصی	خدمات اجرایی
۳۵۰۰	-	-	تعاونی-خصوصی	تولید محصولات گلخانه‌ای
۱۵۰۰	-	-	تعاونی-خصوصی	تولید محصولات خاص
۲۰۰	۲۰	۱۰	دولتی	خدمات عمومی و دولتی
۲۵۰	۱۰	۲۵	خصوصی	شرکت‌های تعاونی تولید
۶۴۶۵				جمع

بهره‌وری از منابع موجود وجود دارد، تشکیل شرکت‌های مختلف در زمینه تولید محصولات کشاورزی و دامی متناسب با ساختار طبیعی حاکم می‌تواند بسیار مفید باشد. در این زمینه انجام سرمایه‌گذاری خصوصی و بویژه فعالیتهای تعاونیها از طریق حمایت سازمان تعاون، بانک کشاورزی و ... ضرورت می‌یابد. البته قبل از آن ضرورت دارد تا توانمندیهای طبیعی و جغرافیایی مناطق، حاصلخیزی خاک و توان سنجی آن، سطح بندی خاک، تهیه نقشه‌های پهنه بندی خاک، بررسی امکان ایجاد شرکت‌های تعاونی، رغبت روستائیان، ترغیب بخش خصوصی و ... مورد مطالعه و سنجش قرار گیرد.

۵-۵- تشکیل شرکت‌های تعاونی تولیدی بمنظور یکپارچه‌سازی اراضی و ارائه خدمات تولیدی و بازرگانی:

تشکیل موسسات و شرکت‌های فوق‌الذکر صرفاً در رابطه با اشتغال در بخش کشاورزی بوده و علاوه بر آن تشکیل شرکتها و موسسات خدمات بازرگانی، صادراتی و همچنین صنایع تبدیلی سبب افزایش فرصتهای شغلی در طی سالهای آتی در این استان خواهد شد. امری که انتظار می‌رود با همکاری و هماهنگی دستگاههای اجرایی استان بویژه در بخش کشاورزی در سالهای آتی محقق شود.

با توجه به موارد بیان شده که می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد فرصتهای شغلی جدیدی در بخش کشاورزی استان یزد باشد و با توجه به آمارهای ارائه شده توسط سازمان جهاد کشاورزی استان یزد، به پیش‌بینی وضعیت اشتغال کشاورزی استان در طی ده سال آینده می‌پردازیم. (جدول شماره ۴)

تذکرات

- ۱- پیش‌بینی اشتغال در افق ۱۳۸۲ مدنظر بوده است (۱۳۸۲-۱۳۷۷)
- ۲- محاسبه ظرفیت‌های اشتغالی جدید بر اساس تجربیات نگارنده و عملکرد گذشته بخش‌های یاد شده است، بعنوان مثال برای هر واحد شرکت خدمات فنی و مشاوره‌ای بازا هر ۴ تا ۵ هزار هکتار اراضی زراعی یک شرکت با ظرفیت ۶ تا ۷ نفر فرصت شغلی محاسبه شده است یا عملکرد شرکت‌های خدمات اجرایی نشان می‌دهد که هر شرکت بطور متوسط ۱۰ تا ۱۲ نفر شاغل را می‌تواند پذیرا باشد.

جمع بندی

در جهت رفع بیکاری (بعنوان مهمترین معضل اقتصادی کشور) و ایجاد فرصتهای جدید شغلی ضرورت دارد تا مسئولان و برنامه‌ریزان اقتصادی کشور نگاه تازه‌ای را به بخش کشاورزی داشته باشند و تمامی راهکارهای ارائه شده از سوی کارشناسان را در جهت حل چالش‌های موجود بررسی و ارزیابی کنند. اگرچه محدودیت‌های محیطی و طبیعی بسیاری را در ایران زمین شاهدیم اما جلوگیری از خیل عظیم مهاجران روستایی و پیامدهای زیانبار ناشی از آن، ضرورت تقویت ساختارهای مختلف در این بخش را می‌طلبد، لذا توجه به ایجاد واحدهای جدید چون شرکت‌های خدماتی فنی-نظارتی، شرکت‌های خدمات اجرایی، واحدهای تولید گلخانه‌ای، تعاونیهای نوین و ... اگرچه به تنهایی کلید گشایش معضلات این بخش نیست، اما سبب می‌شود تا کشاورزی بعنوان محور توسعه نگریسته شود و از

حاشیه‌نشینی در عرصه سرمایه‌گذاری در جهت اشتغال رهایی یابد (ایجاد یک فرصت شغلی در این بخش بسیار ارزاتر و دارای بازدهی بسیار بیشتری نسبت به دو بخش صنعت و خدمات است).

بار دیگر یادآور می‌شویم که برنامه‌ریزی اقتصادی در قالب هر مدل و تئوری (اعم از دیدگاه رادیکال، دیدگاه نوکلاسیک‌ها، استراتژی صادرات، دیدگاه اصلاح طلبان، دیدگاه محافظه کاران و ...) در مرحله نخست باید به بخش کشاورزی بعنوان پایه و زیربنای هرگونه تغییر و تحول در جهت دستیابی به توسعه پایدار (رفع بیکاری و افزایش فرصتهای شغلی یکی از اهداف توسعه پایدار است) نگریسته شود. بنابراین ضرورت دارد تا در قالب طرح‌های آمایش سرزمین، برنامه‌ریزیهای فضایی، بخشی و ... به برآورد دقیق از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های مناطق مختلف کشور اقدام و مناطق خشک و نیمه خشک بدلیل وسعت و توانمندی، از جایگاه خاصی برخوردار گردند.

فهرست منابع و پي نوشتها

- ۱- آسایش، حسین، برنامه‌ریزی روستایی در ایران، انتشارات پیام نور، تهران، ۱۳۷۵، ص ۴ و ۵.
- ۲- کارل ک. ایچر و جان م. استاز، توسعه کشاورزی در جهان سوم، ترجمه کریم درویشی، کوروش تاجی، ابراهیم عبقری، شهرزاد پورافشار و احمد حجاران، مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی، تهران، ۱۳۷۰، ص ۵.
- ۳- مطیعی لنگرودی، حسن، جغرافیای اقتصادی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳، ص ۱۳.
- ۴- مطالعات پایه‌ای آمایش سرزمین اسلامی در ایران، خلاصه و جمع‌بندی مطالعات، مرحله اول، تابستان ۱۳۶۴
- 5-precis de geographie economique, p.6.
- 6-world Bank; Rural Development; Feb; 1975; p.3 .
- ۷- علیجانی، بهلول و کاویانی محمدرضا، مبانی آب و هواشناسی، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۷۱، ص ۳۷۵.
- ۸- کردوانی، پرویز، مناطق خشک، جلد دوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۱، ص ۱۲۶ - ۱۳۸.
- ۹- شعبه، اسماعیل، مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، تهران، ۱۳۷۱، ص ۵۸.
- ۱۰- کردوانی، پرویز، جغرافیای خاکها، انتشارات پیام نور، تهران، ۱۳۷۲، ص ۱۸۴.
- ۱۱- کردوانی، پرویز، منابع و مسایل آب در ایران، جلد دوم، آبهای شور، مسائل و راههای استفاده از آنها، انتشارات قومس، تهران، ۱۳۷۱، صص ۵۶ - ۶۱.
- ۱۲- صفی‌نژاد، جواد، مبانی جغرافیای انسانی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ پنجم، ۱۳۷۳، ص ۱۶۳.
- ۱۳- کردوانی، پرویز، مناطق خشک، جلد اول، ویژگیهای اقلیمی، علل خشکی و مسائل آب، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، ص ۹۷.
- ۱۴- با توجه به اینکه شهرستان طبس اخیراً به استان افزوده شده در آمارهای این مقاله محاسبه نشده است.
- 15-Hansen,V,H,O.W.Isaelsen,1999:»Rural settlement and land use, p: 135.
- ۱۶- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۷۵.